

פתרון בחינת הבגרות בתנ"ך

שתי יחידות לימוד

קיץ 2014

מספרי השאלון: 131,001205

מוגש על ידי:

חיה צדוק, דנית בר אור ואור בן עזרא

מורים לתנ"ך ברשת בתי הספר של

יואל גבע

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון השאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.

הפתרון הוא לפי תכנית הלימודים החדשה (תשע"א) – 1205 / 131, ולא לפי
תכנית הלימודים החדשה המעודכנת (תשע"ג) - מספרי שאלון 1206 / 136

פרק ראשון – קטעים שנלמדו (88 נקודות)

הנבחנים נדרשו לענות על ארבע שאלות (לכל שאלה – 22 נקודות): בכל אחת מהשאלות סעיף א
(חובה) (10 נקודות),
ועל שניים מהסעיפים ב-ד (לכל סעיף – 6 נקודות).

שאלה 1 - היסטוריוגרפיה

סעיף א'

- הדרכים בהן משתמש המחבר כדי להעביר ביקורת על חטאי מנשה (על הנבחן לציין שלוש):
- חזרה או הדגשה: המחבר חוזר על כך שמנשה הכניס את עבודת האלילים לתוך בית המקדש: "ויבן מזבחות לכל צבא השמים בשתי חצרות בית ה'" (פסוק 5); "וישם את פסל האשרה... בבית..." (פסוק 7).
  - אז**: המחבר חוזר פעם אחר פעם על העובדה שמנשה חטא בעבודת אלילים: "וישתחו לכל צבא השמים..." (פסוק 3); "ויבן מזבחות לכל צבא השמים" (פסוק 5).
(וכן תתקבל כל דוגמה נכונה)
  - פירוט: המחבר מפרט את כל סוגי עבודת האלילים שמנשה חטא בהם: "והעביר את בנו באש ועונן וניחש ועשה אוב וידענים..." (פסוק 6).
וכן תתקבל כל דוגמה נכונה.
  - הנגדה: המחבר משווה על דרך הניגוד בין מנשה לחזקיהו: חזקיהו ריכז את הפולחן והסיר את העבודה הזרה ומנשה ביטל מעשים אלה: "וישב ויבן את הבמות אשר אבד חזקיהו אביו" (פסוק 3).
  - אז**: המחבר משווה על דרך הניגוד בין מנשה לדוד ולשלמה: דוד ושלמה בנו את המקדש לשמו של ה', ואילו מנשה הכניס למקדש עבודת אלילים: "וישם את פסל האשרה בבית אשר אמר ה' אל דוד ואל שלמה בנו בבית הזה... אשים שמי שם" (פסוק 7).
תתקבלנה תשובות נוספות המסתמכות על הכתוב.
  - השוואה על דרך הדמיון: המחבר משווה את מנשה לאחאב מלך ישראל: אחאב חטא בעבודה זרה והיה המלך החוטא ביותר בישראל. מנשה חוטא כמו אחאב, ולכן הוא המלך החוטא ביותר ביהודה: "ויקם מזבחות לבעל ויעש אשרה כאשר עשה אחאב מלך ישראל" (פסוק 3).
  - אז**: המחבר משווה את מנשה לכנענים: מנשה היה חוטא כמו הכנענים, דבר המעיד על חומרת מעשיו, ולכן ייענש כמותם בגלות: "...לעשות הרע מן הגויים אשר השמיד ה'" (פסוק 9 **אז**: פסוק 2).
  - הדגשה: ה' אומר מפורשות שמנשה עשה תועבות וחטא: "הרע מכל אשר עשו האמרי לפניו ויחטיא גם את יהודה בגלוליו" (פסוק 11).

סעיף ב'

- (1) בפסוקים 6-9 מתואר חטא דתי/פולחני: עבודת אלילים. בפסוק 16 מתואר חטא מוסרי: רצח חפים מפשע.
- (2) לשיטת המחבר החטא הדתי, עבודת האלילים הוא החטא המרכזי יותר, משום שאת חטא זה הוא מפרט באריכות יתרה
- א1:** משום שהוא חוזר על החטא הדתי גם בפסוק 16.
- יתקבל כל ציטוט מפסוקים 6-9 המדגיש ומפרט את העבודה הזרה. **א2:** פסוק 16 החוזר על החטא הדתי.
- א3:** החטא הדתי של מנשה חמור יותר שכן הוא זה המודגש שבגללו יגיע החורבן, ובגללו נחרבו ירושלים ובית המקדש.
- א4:** החטא המוסרי של מנשה כבד יותר, כיוון שרצח חפים מפשע הוא חטא גדול וחמור יותר מעבודה זרה.

סעיף ג'

- ראיה להאשמת מנשה בחורבן ירושלים:
- "יען אשר עשה מנשה מלך יהודה התועבות האלה הרע מכל אשר עשו האמורי אשר לפניו..." (פסוק 11) – מנשה חטא יותר מעמי כנען, כלומר חטא בחטאים חמורים מאוד, וכפי שה' הגלה את הכנענים מהארץ בשל חטאיהם, כך הוא יגלה את יהודה בשל מנשה.
- ראיה להאשמת העם בחורבן ירושלים:
- "יען אשר עשו את הרע בעיני ויהיו מכעסים אתי מן היום אשר יצאו אבותם ממצרים ועד היום הזה" (פסוק 15) – העם חטא לה', מדובר בחטאים מצטברים, מיציאת מצרים, ובשל חטאיהם ה' יחריב את ירושלים.

סעיף ד'

- לשלושת המלכים: ירבעם, אחאב ומנשה, אין חלק בעולם הבא, לפי חז"ל, משום ששלושתם חטאו בעבודת אלילים וגרמו במעשיהם לעם כולו לחטוא.

שאלה 2 - נבואה**סעיף א'**

- (1) חזון זה נחשב לחזון נחמה, משום שהעם נמצא בגלות, ויחזקאל מנבא להם שה' יוציא אותם מהגלות ויחזיר אותם בחזרה לארץ: "והעלתי אתכם מקברותיכם עמי והבאתי אתכם אל אדמת ישראל" (פסוק 12). וכן יתקבלו ציטוטים נכונים נוספים.
- א1:** מדובר בנבואת נחמה לאחרית הימים במסגרתה תתרחש תחיית המתים "בפתחי את קברותיכם והעליתי אתכם מקברותיכם עמי" (פסוק 3). וכן יתקבלו ציטוטים נכונים נוספים.
- (2) יחזקאל מנבא את נבואתו בבבל.

סעיף ב'

(1) אמרת העם: "יבשו עצמותינו ואבדה תקותנו נגזרנו לנו" (פסוק 11) – העם היושב בגלות מדמה את עצמו לעצמות יבשות, אנשים שמתו לפני זמן רב, מבלי תקווה לחיות מחדש. באמצעות מטאפורה זו העם מבטא את הייאוש וחוסר התקווה. הוא סבור שנגזר עליו להישאר בגלות מבלי יכולת לשוב בחזרה לארץ.

(2) יחזקאל סותר את דברי בני העם, על ידי כך שאומר שה' יפתח את הקברים, יוציא אותם משם ויפח בהם חיים, כלומר ה' יוציאם מהגלות, יפח בהם רוח של תקומה מחודשת כעם וישיבם לארץ: "וידעתם כי אני ה' בפתחי את קברותיכם ובהעלותי אתכם מקברותיכם עמי ונתתי בכם רוחי בכם וחייתם והנחתי אתכם על אדמתכם" (פסוקים 13-14).

סעיף ג'

המילה 'רוח' כתחייה פיזית: ה' מראה ליחזקאל עצמות רבות ויבשות, המתקרבות זו לזו, ומעלות עליהן גידים בשר ועור. בהוראת ה' יחזקאל מנבא אל הרוח שתבוא מארבעת כיווני השמים ותיפח בהרוגים רוח, כלומר חיים. החיית המתים היא בסופה תחייה רוחנית, משום שהרוח שה' נופח בעם, היא רוח של תקווה ותקומה מחדש כעם לצורך השיבה לארץ.

סעיף ד'

קטע I מפרש את החזון פירוש סמלי: לדעת רד"ק מדובר במשל, שמטרתו לנחם את העם שישוב חזרה לארץ מהגלות: "כי בני ישראל יצאו מהגלות שהם בו והם בו כעצמות יבשות, על דרך משל". קטע II מפרש את החזון פשוטו כמשמעו, כלומר כתחיית המתים: לפי השיר של עמיר בניון, כאשר החזון יתממש והמתים ישובו לחיים, נוכל לראות שוב את אלה שמתו ולא ראינו מעולם: "ואז תוכל לראות את הפנים כולן את מי שלא ראית מאז ומעולם את אברהם ושרה... את כל מי שהתגעגעת אליו כל כך".

שאלה 3 – חוק**סעיף א':**

(1) ניתן לחלק את הקטע לשני חלקים: החלק הראשון (פס' 1-12) דיברות שבין אדם למקום (אדם לאלוהים) החלק השני (פס' 13-14) דיברות שבין אדם לחברו.

(2) בדרישות אלה האדם מתבקש להכיר בה' כאל הבלעדי של עם ישראל, לכבד אותו ולשמור את חוקיו ומצוותיו – לצד החובה של האדם לכבד ולשמור על הזולת, על רכושו ונפשו – זו תמצית תביעתו של ה' מעמו.

סעיף ב':

- (1) הנימוק לאיסור המלאכה בשמות: נימוק דתי - העובדה שה' יצר את העולם בשישה ימים ואילו ביום השביעי נח ושבט מכל מלאכה (ואף ברך וקידש את היום הזה) – נימוק דתי.
- (2) מרכיב הומניטרי: "למען ינוח עבדך ואמתך כמוך" (פס' 14) כדי שיוכלו גם העבדים לנוח כמו האדון. תודעה היסטורית: "וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויצאך יהוה אליהך משם ביד חזקה ובזרע נטויה על כן צוך יהוה אלהיך לעשות את יום השבת" (פס' 15) איזכור יציאת מצרים על ידי ה'.

סעיף ג':

- (1) "למען יאריכון ימיד על האדמה אשר ה' אלהיך נותן לך "
- (2) ההרחבה: "ולמען ייטב לך" תוספת איכות חיים על הארץ בנוסף לאריכות חיים המופיעה בשמות. סיבה אפשרית להרחבה: מתן תמריץ נוסף לקיום מצוות כיבוד ההורים.

סעיף ד':

- (1) אבן עזרא מבין את הדיבר הן במישור המעשי – לרצוח מישהו בפעולה ממשית – פיסית, והן במישור המילולי / לשוני – הכוונה לאפשרות שקיימת שאדם ימות כתוצאה ממילים, או הסתרת סוד או דברי רכילות וכו' - האדם נתפש כרוצח, גם אם בעצמו לא ביצע את הפעולה, אלא גרם לכך שתקרה באופן עקיף, או לא מנע אותה.
- (2) פירוש ראב"ע מחזק את איסור הרצח. על פי אבן עזרא, אדם נדרש להגן על חיי אדם אחר לא רק במעשה אלא גם בשפתו / בלשונו ולדאוג לכך שתמנע כל אפשרות של רצח אדם. גם אם אין זה הוא העומד לבצע את הרצח בעצמו.

שאלה 4 – בריאה וראשית האנושות**סעיף א'**

- (1) בפסוק 11 ה' מבטיח שלא יביא עוד מבול, ולא ישמיד עוד את כל האנושות ובע"ח באמצעותו.
- (2) תפקידה של הקשת בענן הוא להזכיר לה' את הבטחתו, שלא להביא עוד מבול: "והיתה הקשת בענן וראיתה לזכור ברית עולם..." (פסוק 16).
- אנ:** הקשת בענן היא סמל / אות להתחייבות ה' שלא להביא עוד מבול: "את קשתי נתתי בענן והיתה לאות ברית ביני ובין הארץ". (פסוק 3)

סעיף ב'

- (1) בפסוקים 1-2 בפרק ט, שליטת האדם על בע"ח נובעת מהיכולת של האדם להטיל עליהם פחד. לעומת זאת בבראשית א' האדם ישלוט על בעלי החיים – אך לא מתוך הטלת אימה ופחד.
- (2) לפי פסוקים 29-30 בפרק א יש הרמוניה בין האדם לבין בעלי החיים, משום שכולם צמחוניים. האדם אינו ניזון מבעלי החיים.
- לעומת זאת בפסוק 3 ההרמוניה נפגעת, כיוון שלאדם לאחר המבול מותר לאכול הן מהצומח והן מבעלי חיים.

סעיף ג'

- (1) ההיתר שנתן ה' לאדם הוא לאכול בשר בעלי חיים. המגבלה היא שאין לאכול בשר עם הדם, בשר נא (משום שהדם מסמל את נפש החיה).
- (2) השקפת הרב קוק היא שאכילת בשר היא איננה מוסרית, שכן ההיתר לאכול בשר הוא תוצאה של חוסר מוסריותה של האנושות. בנוסף, ההיתר לאכילת בשר הוא זמני בלבד, לתקופה שלאחר המבול, אך לא לנצח.
- הבעת דעה: הרב קוק צודק, הריגת בעלי חיים לשם אכילה אינה מוסרית. ניתן היום להתקיים (ישנם תחליפים) ללא הרג מיותר של בעלי חיים. **אז:** הרב קוק טועה, ההיתר לאכילת בשר אינו זמני, אלא מהמבול ואילך עד היום, ואין כל פסול באכילת בשר בעלי חיים.

סעיף ד'

- (1) המבנה הספרותי הוא תקבולת כיאסטית (משלימה):

”שפך דם האדם

באדם דמו ישפך”

- מבנה זה תורם לחומרת האיסור: הוא מדגיש את הרעיון של מידה כנגד מידה, וערך חיי אדם כערך עליון: מי שימית אדם – יומת על ידי אדם (רוצח דינו מוות).
- הנימוק: האדם נברא בצלם ה', ולכן כל פגיעה באדם מהווה פגיעה באל עצמו.
- (2) איסור לרצוח ניתן רק לאחר המבול, משום שרק אז ה' הבין שהאדם הוא רע ואלים מטבעו, שאין באפשרותו לשנות טבע זה. לפני המבול ה' האמין שהאדם אינו רע מנעוריו.

שאלה 5 - סיפורי אבות**סעיף א'**

- (1) ה' מודיע לאברהם כי הוא שומע את זעקת סדום ועמורה וכי ניכר כי חטאתם רבה. משום כך הוא יורד אל העיר על מנת לברר מה בדיוק קורה שם ("הכצעקתה") אם אכן מדובר בחטאים, כפי שעולים מזעקתם אל השמים – ה' ישמיד את סדום ועמורה ("כלה") ואם לא – אז יחליט כיצד יש להתנהל ("ואם לא אדעה").
- (2) אברהם מבקש מה' לנהוג בצדק עם אנשי סדום ועמורה, לא להשמיד צדיקים ורשעים יחד אלא למצות את הדין עם החוטאים בלבד (גמול אישי): "האף תספה צדיק עם רשע" (פס' 23).

סעיף ב'

- היעוד של אברהם על ידי אלוהים הוא להיות מי שילמד ויחנך את הדורות (צאצאיו וכך הלאה) לעשות משפט צדק ולשמור את חוקי ה'. אברהם מממש את ייעודו בכך שהוא מנהל משא ומתן עם ה' ומתווכח עם האל על מנת להשיג פסיקה צודקת לאנשי סדום ועמורה.

סעיף ג'

- האמצעים בהם משתמש אברהם כדי לשכנע את האל לשנות את החלטתו (על הנבחן לציין שניים):
- הדרגתיות – אברהם מקטין בהדרגה את מספר הצדיקים הנדרשים בכדי שה' יציל את כל תושבי סדום ועמורה. זאת על מנת לגרום לאל להיענות לדרישתו הצנועה יחסית בכל פעם. "אולי יש חמישים צדיקים בתוך העיר... אולי יחסרון חמישים הצדיקים חמישה" (פסוק 24 ו-27).
  - הצטנעות/כינויים – אברהם משתמש בפניית כבוד לה' ומוריד לערכו שלו בפני האל "הנא נא הואלתי לדבר אל אדוני ואנוכי עפר ואפר" (פסוק 27).
  - שאלות רטוריות – באמצעות השאלות הרטוריות מנסה אברהם לשכנע את ה' שאין זה ראוי שה' לא ישפוט בצדק / ישמיד את כל תושבי העיר "השופט כל הארץ לא יעשה משפט" (פסוק 25).
  - חזרה – אברהם חוזר על ביטויים על מנת להביע את הצטנעותו בפני האל והערתו כלפיו: "אל נא יחר לאדוני" (פסוקים 30, 32) / "הנה נא הואלתי לדבר.." (פסוקים 27, 31).

סעיף ד'

- (1) עקרון הצדק בפסוק 23 הוא גמול אישי – אברהם מבקש מה' שלא להשמיד את הצדיקים יחד עם הרשעים, משום שזה לא הגמול הראוי להם. לעומת זאת בפסוק 24 עקרון הצדק הוא גמול קיבוצי, שכן אברהם מבקש מה' לחוס על העיר כולה (רשעים וצדיקים כאחד), אם ימצאו בעיר חמישים צדיקים.
- (2) העקרון הראשון בפסוק 23, לפיו אברהם מבקש מה' לשפוט בגמול אישי את תושבי סדום בהתאם למעשיהם, תואם את דברי יחזקאל לפיהם: "הנפש החוטאת היא תמות" – גמול אישי הניתן בהתאם למעשי האדם.

פרק שני – קטע שלא נלמד (12 נקודות)

הנבחנים נדרשו לענות על שלוש שאלות: שאלה 6 (חובה), ועל שתיים מהשאלות 7-9 (לכל שאלה – 4 נקודות)

שאלה 6**סעיף א':**

מצוקתה של חנה היא שהיא עקרה. **אנ:** אין לה ילדים: "ולחנה אין ילדים" (פסוק 2).
אנ: "וה' סגר את רחמה" (פסוק 5 או 6).

סעיף ב':

פנינה מקניטה / מכעיסה את חנה וגורמת לה למורת רוח: "וכעסתה צרתה גם כעס בעבור הרעמה כי סגר ה' בעד רחמה" (פסוק 6)

אנ: פסוק 7.

אלקנה אוהב את חנה ומעניק לה מנת אוכל כפולה: "ולחנה יתן מנה אחת אפים כי את חנה אהב" (פסוק 5).

אנ: אלקנה מנסה לנחם את חנה, על כך שאין לה ילדים: "ויאמר לה אלקנה אישה חנה למה תבכי...הלוא אנכי טוב לך מעשה בניים" (פסוק 8).

שאלה 7**סעיף א':**

מצבה הנפשי של חנה משתנה ממצב ירוד / מעורער למצב מעודד:
בתחילה היא בוכה לא אוכלת: "ותבכה ולא תאכל" (פסוק 7 **אנ:** 8). ולאחר דברי עלי, שה' יתן את לה את מבוקשה – ילד, מצבה משתנה לטובה והיא אוכלת ולא כועסת עוד: "...ותאכל ופניה לא היו לה עוד" (פסוק 18).

סעיף ב':

- הדברים שהיו עשויים לתרום לשינוי (על התלמיד לציין שניים):
- חנה נודרת נדר לה', שאם יתן לה את מבוקשה, ילד, היא תקדיש אותו לה'.
  - חנה מרבה להתפלל לה'.
  - עלי אומר לה שה' יעניק את הילד שבקשה ממנו.

שאלה 8

- שתי דרכי תגובה של חנה כלפי עלי, שגרמו לשינוי יחסו כלפיה:
- התנצלות / הצטדקות / הנמקה - חנה מפעילה מניפולציה רגשית ומעידה כי מצבה הנפשי קשה "אישה קשת רוח אנוכיי". **אנ:** היא מבטלת את ההאשמה של עלי שהיא שיכורה "יין ושיכר לא שתיתי".
  - חנופה / כינויים - קוראת לעצמה אמה ומבקשת שלא יראה בה כפושעת (בת בליעל).

שאלה 9

- גיבור מקראי נוסף שנולד לאחר מצוקה של עקרות (על הנבחן לציין אחד):
- שמשון.
  - יצחק.
  - יוסף.
  - יעקב.